

**Ј.З.У – ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - СКОПЈЕ**

**ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ВО ВРСКА СО
СКРИНИНГ НА РАКОТ НА ГРЛОТО НА МАТКАТА КАЈ ЖЕНИТЕ НА
ВОЗРАСТ ОД 36-45 ГОДИНИ КАКО И НА ВОЗРАСТ ОД 24-60 ГОДИНИ
КОИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА НЕ НАПРАВИЛЕ ПАП-ТЕСТ, ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2016 ГОДИНА**

Скопје, февруари 2017 година

Ј.З.У. Институт за јавно здравје на Република Македонија - Скопје

В.Д. Директор: Ас. д-р Шабан МЕМЕТИ

СЕКТОР ЗА ПРОМОЦИЈА, АНАЛИЗА И СЛЕДЕЊЕ НА НЕЗАРАЗНИТЕ БОЛЕСТИ

**Проф. д-р Елена Косевска, специјалист по Социјална медицина,
раководител на Секторот**

М-р д-р Силвана Ончева, специјалист по Социјална медицина

ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ ЗА СКРИНИНГ НА РАКОТ НА ГРЛОТО НА МАТКАТА КАЈ ЖЕНИТЕ НА ВОЗРАСТ ОД 36-45 ГОДИНИ КАКО И НА ВОЗРАСТ ОД 24-60 ГОДИНИ КОИ ВО ТЕКОТ НА 2015 ГОДИНА НЕ НАПРАВИЛЕ ПАП-ТЕСТ, ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОД 01.01.2016 ДО 31.12.2016 ГОДИНА

Согласно Програмата за рана детекција на малигни заболувања во Република Македонија за 2016 година и активностите предвидени со Програмата за рано откривање и спречување на ракот на грлото на матката во Република Македонија, беше предвидено со скринингот на ракот на грлото на матката да бидат опфатени жени на возраст од 36-45 години како и жени на возраст од 24-60 години кои во текот на 2015 година не направиле ПАП-тест.

Според проценката на Државниот завод за статистика (на 30.6.2015), вкупниот број жени на возраст од 24-60 години во Република Македонија изнесува 547032, додека возрасната група од 36-45 години е застапена со 147668 жени.

Резултати за број на поканети жени, жени кои направиле ПАП тест и цитолошки анализирани тестови, согласно податоците добиени од Центрите за јавно здравје

Поканети жени, вратени покани и жени кои не се јавиле на преглед

Согласно доставените извештаи од центрите за јавно здравје, во 2016 година биле испратени вкупно 35882 покани (недостасуваат податоци од ЦЈЗ Куманово и Охрид).

Од нив, 27115 биле на возраст од 36-45 години (75,6%), додека 8767 биле на возраст од 24-60 години (24,4%).

Процентот на жени кои примиле покана од вкупно поканетите, во сите центри за јавно здравје изнесува 83,4% што претставува намалување во однос на претходната година, кога биле регистрирани 97,2%.

Вкупниот број жени кои примиле покани изнесува 29941 (недостасуваат податоци од ЦЈЗ Куманово, Охрид и Струмица), додека 8897 од нив не се јавиле на преглед (29,7%), (во 2015 процентот на оние кои добиле покана а не се јавиле на преглед изнесувал 34,6%). Најголем процент на вратени покани има на територијата на општина Велес, Скопје, Тетово и Битола.

Кај возрасната група од 36-45 години вкупно биле испратени 27115 покани, додека 409 покани биле вратени 1,5%. Покани примиле 23461 жени на возраст од 36-45 години, додека 7649 жени примиле покана, но не се јавиле на преглед (32,6%). (Недостасуваат податоци од ЦЈЗ Куманово, Охрид и делумно Струмица).

Најголем процент на жени кои примиле покана, а не се јавиле на преглед има во Центарот за јавно здравје Прилеп (88,7%), Тетово (86,5%) и Гостивар (49,6%). Ова значи

дека за скринингот на ракот на грлото на матката, жените во овие општини се уште не се добро информирани.

Кај возрасната група од 24-60 години години кои во текот на 2015 година не направиле ПАП-тест вкупно биле испратени 8767 покани, додека 343 покани биле вратени (3,9%). Покани примиле 6480, додека 1248 жени примиле покана, но не се јавиле на преглед (19,3%). (Недостасуваат податоци од ЦЈЗ Битола, Куманово, Охрид, Штип, Тетово и делумно Прилеп и Струмица).

Најголем процент на жени кои примиле покана, а не се јавиле на преглед има во Центарот за јавно здравје Гостивар (35,5%) и Велес (24,3%).

Табела 1: Податоци од ЦЈЗ за број на поканети и прегледани жени во 2016 година

	Битола	Гевгелија	Гостивар	Кавадарци	Кочни	Куманово	Охрид	Прилеп	Штип	Струмица	Тетово	Велес	Скопје	вкупно
Број на поканети жени	3237	0	2997	0	1529	0	0	1988	1318	4966	4919	5876	9052	35882
Број на жени кои примиле покани	3103	0	2991	0	1525	0	0	1988	1268	0	4883	5374	8809	29941
Број на жени кои примиле покана, а не се јавиле на преглед	314	0	1374	0	72	0	0	1538	233	0	4222	1144	0	8897
% на жени кои добиле покана, а не се јавиле на преглед	10,1%	0,0%	85,1%	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	88,7%	18,4%			36,9%	0,0%	29,7%
Број на прегледани-направени ПАП тестови	2424	0	1676	0	1917	0	0	0	1094	4966	916	2982	13143	29118
% на жени кои добиле покана и се јавиле на преглед (направиле ПАП тест)	78,1%		56,0%		125,7%			0,0%	86,3%		18,8%	55,5%	149,2%	97,3%

Од табелата може да се заклучи дека постојат големи разлики во однос на бројот на поканети жени и жени кои направиле ПАП тест. Најнизок процент се бележи во Тетово (18,8%) Велес (55,5%) и Гостивар (56%), додека во Скопје (149,2%) и Кочани (125,7%) процентот надминува 100%, што најверојатно се должи на разликите во однос на поканети жени и направени ПАП тестови-според пријавите доставени од гинеколошките ординации (вклучување на податоци и за жени кај кои е земен ПАП тест надвор од рамките на организираниот скрининг).

Опфат, прегледани жени- направени ПАП тестови

Според податоците на центрите за јавно здравје, вкупниот број на жени кои биле прегледани во 2016 година изнесува 29118. Од нив, 20336 биле жени на возраст од 36-45 години, додека 8762 жени биле на возраст од 24-60 години (кои не направиле ПАП

тест во 2015 година). Тоа значи дека во 2016 година ПАП тест направиле 5,3% од вкупниот број жени на возраст од 24-60 години или 13,8% од вкупниот број жени на возраст од 36-45 години.

Табела 2: Број на жени опфатени со скрининг според возрастни групи за периодот 2012-2016 година

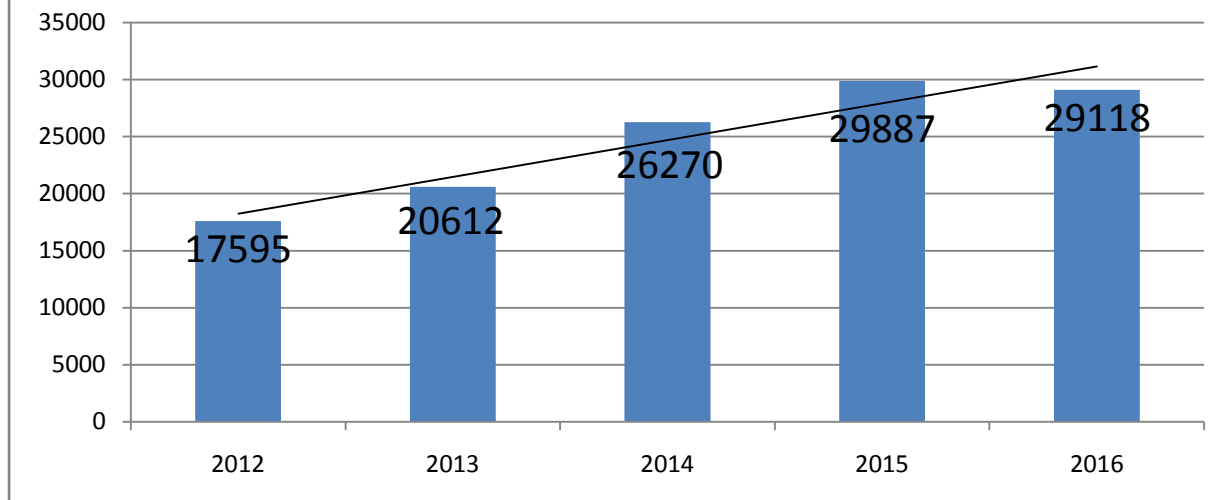
Година	Број на жени на соодветна возраст	Возрасна група 1	Возрасна група 2	Период на известување	Поканети вкупно	Примиле покана вкупно	Направиле ПАП тест	Опфат (% на жени кои направиле ПАП тест)
2012	188178	24-35		Април-ноември 2012	37843		17595	9,4%
2013	189588	36-48		Јануари-ноември 2013	40122	39152	20612	10,9%
2014	150736 (1 група)	49-60	36-48	Јануари-ноември 2014	41542	41542	26270	17,4%
2015	554615 вк	24-35	36-60	Јануари-ноември 2015	48226	46869	29887	5,4%
2016	547032 вк	36-45	24-60	Јануари-ноември 2016	35882	29941	29118	5,3%

Доколку се земе во предвид периодот 2015 и 2016 година, вкупно со програмата за скрининг на рак на грло на матката за две години биле опфатени 106751 жени што претставува опфат од 19,5% жени на возраст од 24-60 години.

Поради разликите во возрастните групи за последните три години, не сме во можност да пресметаме просек на опфат на жени (податокот за 2014 година се однесува на возрастна група од 36-60, додека во 2015 и 2016 година податоците се однесуваат за периодот 24-60г). Вкупниот опфат на жени на возраст од 24-60 години ќе биде пресметан по завршување на 2017 година (за периодот 2015-2017 година).

Графикон 1

Број на направени ПАП тестови преку организираниот скрининг во РМ за периодот 2012-2016

Извор: Институт за јавно здравје на Република Македонија

Цитолошки анализирани брисеви и откриени клеточни абнормалности

Според податоците на центрите за јавно здравје, во 2016 година биле цитолошки анализирани 37589 брисеви, од кои кај 5602 биле откриени клеточни абнормалности (14,9%) (недостасуваат податоци од општина Прилеп и Штип).

Кај возрасната група од 36-45 години, биле цитолошки анализирани 24270 брисеви. Од нив кај 2817 биле откриени клеточни абнормалности (11,6%). (Недостасуваат податоци од Прилеп и Штип).

Кај возрасната група од 24-60 години кои во 2015 година не направиле ПАП тест, биле цитолошки анализирани 13319 брисеви (податоците се однесуваат на општините Гостивар, Кавадарци, Кочани, Куманово, Охрид, Струмица, Тетово, Велес и Скопје, додека недостасуваат податоци од Битола, Гевгелија, Прилеп и Штип). Од нив кај 2785 биле откриени клеточни абнормалности (20,9%, речиси двојно поголем од оној кај возрасната група од 36-45 години). Треба да се земе во предвид податокот што не располагаме со податок за возрасната структура на овие жени.

Центарот за јавно здравје во Прилеп и Штип нема податоци за цитолошки анализирани брисеви- не постојат податоци за цитолошки анализирани брисеви во општина Прилеп и Штип. Во Прилеп, не се извршуваат ПАП тестови- пациентките се испраќаат во други градови, додека патологот од општата болница Прилеп работи во Хистолаб веќе 3 години. Во Штип, патологот не изработува анализи за ПАП тестови.

Најмал процент на цитолошки анализирани брисеви од направените ПАП тестови има во подрачјето на Центарот за јавно здравје во Битола и изнесува 45,9%.

Ако се споредат податоците од претходните години, процентот на откриени клеточни абнормалности е највисок во 2016 година.

Табела 3: Број на цитолошки анализирани ПАП тестови и процент на откриени клеточни абнормалности, според податоците добини од ЦЈЗ

Година	Возрасна група 1	Возрасна група 2	Цитолошки анализирани	% на откриени клеточни абнормалности
2012	24-35		15609	8%
2013	36-48		16573	7%
2014	49-60	36-48	24225	3,8%
2015	24-35	36-60	26668	2,5%
2016	36-45	24-60	36645	12,6%

Извор: Институт за јавно здравје на Република Македонија

Морталитет од рак на грлото на матката

Во однос на бројот на жени умени од ракот на грлото на матката во РМ за периодот 2008-2015 година во просек секоја година умираат 35 жени, додека во 2015 умреле 35 жени.

Табела 4: Број на умрени од рак на грло на матка во РМ

Година	Вкупно умрени од РГМ
2008	43
2009	35
2010	31
2011	15
2012	39
2013	36
2014	42
2015	39

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија
Обрабитка: Институт за јавно здравје на Република Македонија

Резултати од скринингот на рак на грлото на матката во Република Македонија, 2016, согласно добиените податоци од цитолошките лаборатории

Од добиените податоци од болниците и приватните лаборатории, ПАП тестови не се анализираат во Општа болница Прилеп, Штип и 8 Септември Скопје.

Најмногу ПАП тестови се анализираат на ЈЗУ Клиника за гинекологија и акушерство во Скопје, потоа следи Цитолаб и Хистолаб.

Табела 5: Број на анализирани ПАП тестови во болниците за 2015 година

	Вкупно	Од кои на возраст од 24-35г	коментар
ПЗУ Цитолаб – Куманово	25135	8209	
ЈЗУ Универзитетска клиника за гинекологија и акушерство,	*		Проценета бројка: околу 80000
ЈЗУ Клиничка болница – Битола,	4321	1227	
ЈЗУ Клиничка болница – Тетово,	5560	2234	
ЈЗУ Клиничка болница – Штип,	0	0	докторот патолог не изработува анализи за ПАП тестови.
ЈЗУ Општа болница – Охрид,	5414	1233	
ЈЗУ Општа болница – Кочани,	81	7	
ЈЗУ Општа болница – Кавадарци,	3797	827	
ЈЗУ Општа болница – Велес,	2293	849	
ЈЗУ Општа болница – Гевгелија	4977	1159	
ЈЗУ Општа болница Гостивар	5203	1696	
ЈЗУ Општа Болница Прилеп	300		ПАП се прави само за пациентки од болница или приватно
ЈЗУ Општа Болница Струмица	0	0	нема патолошка лаб, мат. ги праќаат во Гевгелија, имаат доктор на специјализација Патологија
ЈЗУ ГОВ 8 ми Септември	0	0	не работи
Ацибадем Систина	9433		
Хистолаб Скопје	21231	8984	
вкупно	87745	26425	

Од добиените податоци од лабораториите (не се вклучени Ацибадем, Хистолаб) во лабораториите се направени вкупно 36645 анализи на препарати од направени ПАП тестови. (Недостасуваат податоци за возрастна група од 24-60 години во Битола и Гевгелија, како и податоци од ЈЗУ Универзитетска клиника за гинекологија и акушерство за периодот ноември-декември 2016).

При тоа, се добиени следните резултати:

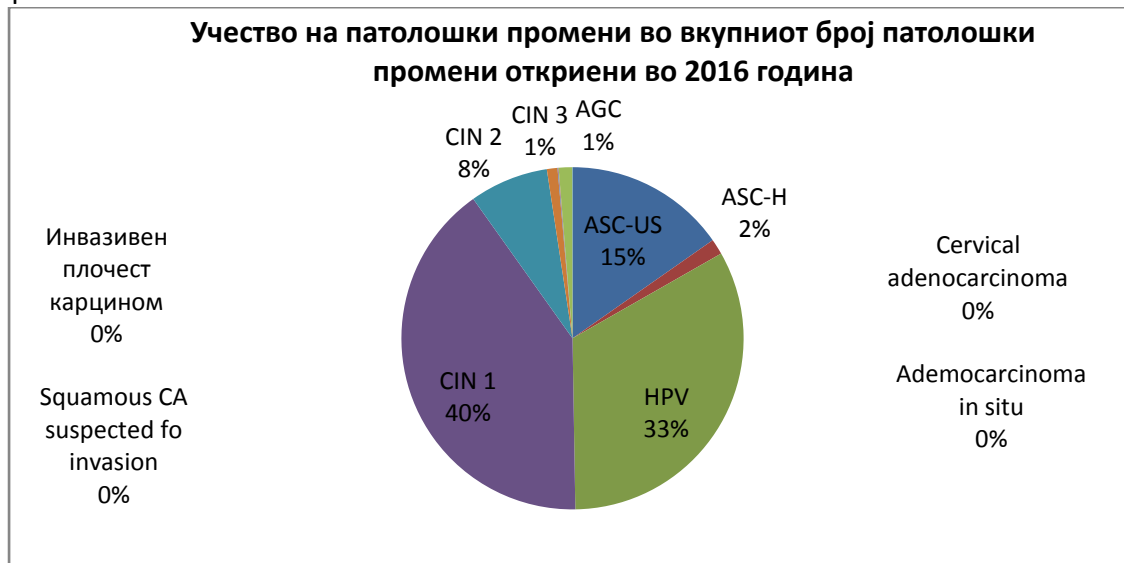
- Кај 87,4% добиени се нормални резултати, додека кај 12,6% се откриени клеточни абнормалности.
- Со скринингот, се откриени 6 случаи на карцином од кои 3 плочест карцином суспектен за инвазија, 2 инвазивен плочест карцином, и 1 случај на цервикален аденокарцином и тоа кај групата на возраст од 36-45 години.
- Од вкупниот број патолошки лезии, најчесто застапен е ЦИН 1 (40,4%), ХПВ (33%) и АСЦУС (15,3%).

Ова зборува за оправданост на Програмата, чија цел е рано и навремено откривање и спречување на ракот на грлото на матката во латентната и/или раната симптоматска фаза. На овој начин ќе се намали инциденцата и смртноста на жените од рак на грлото на матката во Република Македонија, што е и основна цел на оваа Програма.

Табела б: Број на цитолошки анализирани ПАП тестови и откриени клеточни абнормалности во 2016, според податоците добиени од цитолошките лаборатории

	2016 вкупно	% од вкупно направени тестови	% абнормалности
негативен	32014	87,4%	
ASC-US	708	1,9%	15,3%
ASC-H	68	0,2%	1,5%
HPV	1528	4,2%	33,0%
CIN 1	1872	5,1%	40,4%
CIN 2	345	0,9%	7,4%
CIN 3	38	0,1%	0,8%
CIS	7	0,0%	0,2%
Плочест карцином суспектен за инвазија	3	0,0%	0,1%
Инвазивен плочест карцином	2	0,0%	0,0%
AGC	59	0,2%	1,3%
Аденокарцином ин ситу	0	0,0%	0,0%
Цервикален аденокарцином	1	0,0%	0,0%
Аденокарцином неспецифициран поинаку NOS	0	0,0%	0,0%
Друга малигна неоплазма	0	0,0%	0,0%
вкупно абнормални	4631	12,6%	
вкупен број	36645		
% на негативни тестови	87,4%		
% на позитивни тестови	12,6%		

Графикон 2

Кај возрасната група 36-45 години, направени се вкупно 24221 анализи, при тоа негативни биле 21395 препарати, додека кај 2826 се откриени клеточни абнормалности (11,7%).

Табела 7: Број на анализирани ПАП тестови и откриени клеточни абнормалности во 2016 година кај возрасната група од 36-45 години

36-45г	Јануари-март	Април-јуни	Јули-Септември	Окт-дек	2016 вкупно
негативен	5674	5720	5390	4611	21395
ASC-US	82	138	136	197	553
ASC-H	4	5	23	18	50
HPV	176	212	243	198	829
CIN 1	210	273	313	309	1105
CIN 2	35	42	68	50	195
CIN 3	5	13	8	6	32
CIS	1	2	2	0	5
Плочест карцином суспектен за инвазија	0	2	0	1	3
Инвазивен плочест карцином	1	0	1	0	2
AGC	5	18	17	11	51
Аденокарцином ин ситу	0	0	0	0	0
Цервикален аденокарцином	0	0	1	0	1
Аденокарцином неспецифициран поинаку NOS	0	0	0	0	0
Друга малигна неоплазма	0	0	0	0	0
вкупно абнормални	519	705	812	790	2826
вкупен број	6193	6425	6202	5401	24221
% на негативни тестови	91,6%	89,0%	86,9%	85,4%	88,3%
% на позитивни тестови	8,4%	11,0%	13,1%	14,6%	11,7%

Откриените случаи на рак се во општините Куманово (4), Тетово (1) и Гевгелија (1).

Кај возрасната група 36-45 најмногу клеточни абнормалности се откриени кај женит кои живеат во Свети николе (48,5%), Пробиштип (44%), Неготино (35,5%), Велес (34,3%), Кратово (33%).

Кај возрасната група од 24-60 години, анализирани се 12424 тестови, од кои 10619 биле негативни, додека кај 1805 се откриени клеточни абнормалности(14,5%). Не е откриен ниту еден случај на рак.

Табела 8: Број на анализирани ПАП тестови и откриени клеточни абнормалности во 2016 година кај возрасната група од 24-60 години

Вкупно 24-60	Јануари-март	Април-јуни	Јули-Септември	Окт-дек	2016 вкупно
негативен	3663	2261	2149	2546	10619
ASC-US	55	29	32	39	155
ASC-H	3	5	6	4	18
HPV	213	166	162	158	699
CIN 1	273	175	153	166	767
CIN 2	35	41	36	38	150
CIN 3	2	0	2	2	6
CIS	0	0	0	2	2
Плочест карцином суспектен за инвазија	0	0	0	0	0
Инвазивен плочест карцином	0	0	0	0	0
AGC	2	3	1	2	8
Аденокарцином ин ситу	0	0	0	0	0
Цервикален аденокарцином	0	0	0	0	0
Аденокарцином неспецифициран поинаку NOS	0	0	0	0	0
Друга малигна неоплазма	0	0	0	0	0
вкупно абнормални	583	419	392	411	1805
вкупен број	4246	2680	2541	2957	12424
% на негативни тестови	86,3%	84,4%	84,6%	86,1%	85,5%
% на позитивни тестови	13,7%	15,6%	15,4%	13,9%	14,5%

Кај возрасната група 24-60 години најголем број клеточни абнормалности се откриени во Свети Николе (33%), Гевгелија (34%), Велес (28%) и Квадарци (25,7%).

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Од вкупниот број на жени во Републиката 547032 на возраст од 24-60 години во 2016 година со скринингот се опфатени 5,3% (5,5% во 2015 година), додека кај возрасната група од 36-45 години 13,8% (13,6% во 2015 година).
2. Процентот на жени кои примиле покана, а не се јавиле на преглед изнесува 29,7% (што претставува намалување во однос на 2015 година кога изнесувал 34,6%).
3. Во однос на добиените резултати за откриени клеточни абнормалности, се бележи значителен пораст во споредба со претходните години за сите направени Пап тестови (12,6% во 2016, 2,5% во 2015, 3,8% во 2014 година).
4. Податокот за вкупно прегледаните жени на кои е направен ПАП тест во 2016 година -29118 жени (намалување во споредба со 2015 година кога биле прегледани 29887 жени), и податокот за цитолошки анализирани брисеви 37589 говори за несоодветно известување и/или пријавување на поголем број цитолошки анализирани брисеви од гинеколошките ординации (надвор од организираниот скрининг). Од тука произлегува потребата за организирање на средба со претставници на ЦЈЗ, гинеколошките ординации и лабораториите, на која би се дискутирало за постоечките проблеми во известувањето.
5. Се наложува потребата за решавање на проблемот на функционирање на лабораториите во Општа болница Штип и Прилеп, како и во општата болница 8 Септември во Скопје (не се анализираат ПАП тестови).
6. Во текот на годината беше забележан проблем на недостиг на материјали во Универзитетската клиника за гинекологија и акушерство, поради што голем број доставени препарати не беше во можност да се анализираат, како и значително зголемено време за добивање резултат (поради голем обем на работ и недостиг на обучен кадар). Тоа укажува на потребата за подобра координација меѓу оваа институција и гинеколошките ординации, како би се избегнало малтретирањето на пациентите и правењето на трошоци за преглед.
7. Потребно е да се преземат активности за зголемување на опфатот на жени со скрининг.
8. Работната група формирана при Министерството за здравство е задолжена да понуди нов пристап во скринингот на ракот на грлото на матката, донесувајќи ново клиничко упатство, можеби и воведување на нов алгоритам со примена на HPV тестирање, се со цел досегашните проблеми во спроведување на скринингот да бидат надминати.